

ACȚIUNI DESFĂȘURATE DE STRUCTURILE INFORMATIVE UNGARE PE TERITORIUL ROMÂNIEI DUPĂ INTRAREA NORD-ESTULUI TRANSILVANIEI ÎN ADMINISTRAREA TEMPORARĂ A UNGARIEI (30 AUGUST 1940)¹

Lionede OCHEA

Cu toate că, până la 23 august 1944, România și Ungaria au făcut parte din aceeași alianță militară, serviciile de informații ungare și-au creat, dezvoltat și întreținut o vastă rețea de spionaj și contraspionaj pe spațiul românesc.²

La izbucnirea celui de-al doilea război mondial, după Dictatul de la Viena, precum și în timpul campaniei militare împotriva Rusiei Sovietice, serviciile secrete din Ungaria au fost dintre cele mai ofensive în ceea ce privește interesele majore ale statului român (Ungaria nu și-a publicat niciodată organigrama serviciilor sale secrete în perioada menționată). Cunoaștem amănuntele legate de acest aspect din arhivele Serviciului Român de Informații, din mărturiile unor cadre ale Serviciului Special de Informații (SSI), precum și dintr-un documentar realizat de un grup anonim de ofițeri din cadrul Departamentului Securității Statului, în deceniul opt, pentru informarea factorilor de decizie ai țării.³

În perioada războiului mondial, spionajul ungar a fost condus de către Centrala de spionaj de la Budapesta (Secția UFK/2 din Marele Stat Major), care și-a desfășurat activitatea prin două secții, una ofensivă (spionaj), ce avea în subordine “fronturi” corespunzătoare statelor vecine care se ocupau de spionajul din țările țintă (pentru țara noastră exista “frontul românesc” format din linia B, cu sarcini de recrutare de agentură utilizată pentru culegerea de informații din toate domeniile, cât și săvârșirea de acte de sabotaj și diversiune) și una defensivă (contraspionaj).⁴

În zona Transilvaniei ocupate la 30 august 1940 activitatea serviciilor secrete ungare de spionaj și contraspionaj avea sediul central la Bistrița, existând structuri informative și contrainformative la Cluj, Târgu Mureș, Oradea și Năsăud. De asemenea, atribuții în domeniul informațiilor aveau și structurile specializate din Ministerul de Externe și Ministerul de Interne. Interesau în mod deosebit informațiile din toate domeniile dar accentul era pus pe cele militare. Pentru atingerea scopurilor urmărite, spionajul maghiar folosea îndeosebi diplomații din cadrul Legației maghiare și consulatelor ungare, majoritatea acestora fiind ofițeri de informații care se bucurau de imunitate, iar sub acoperirea diplomatică aceștia și-au creat o rețea de rezidenți și agenți. Rețeaua informativă era alcătuită din persoane aparținând tuturor categoriilor sociale care erau atrase la colaborare prin diferite promisiuni atrăgătoare, șantaj, presiuni de orice fel etc.⁵ O contribuție informativă deosebită au avut-o preoții și călugării (catolici) sau pastorii reformați de etnie maghiară care aveau posibilități de culegere de informații din toate domeniile de activitate. Acestora li se adăugau ziaristii și avocații, medicii și aristocrații. Rezidenții, agenții și curierii, după ce culegeau informațiile de interes le transmiteau centrelor de informații care se aflau pe teritoriul ungar.⁶ După recrutare, unii agenți erau pregătiți în școli speciale (în zona Transilvaniei ocupate acestea au funcționat la Bistrița, Cluj - Someșeni, Târgu Mureș, Năsăud și Sfântu-Gheorghe).⁷ Cursanții erau organizați în serii mici, de câte 20 de persoane, pregătiți de către instructori speciali de informații. O serie dura șase săptămâni iar după absolvirea cursului agenții erau trimiși în misiuni de probă în teritoriul românesc.

¹ În material se va utiliza termenul de „nord-estul Transilvaniei” deoarece considerăm că acesta corespunde mai bine realității istorice

² Istorici și specialiști în istoria serviciilor secrete au acordat o atenție deosebită acestui subiect: V. BOBOCESCU, *Organizațiile și societățile iredentiste maghiare din România au devenit oficine ale spionajului horthyst*, București, 1988; GĂITAN Liviu, *Serviciul de spionaj horthyst*, Bran, 1993; S. OPREA, *Obiectivele, mijloacele, metodele și acoperirile folosite în activitatea desfășurată împotriva României de serviciile de informații ale Ungariei*, București, I.N.I., 1996; T.V. PONCEA, A. ROGOJAN, *Servicii secrete din Ungaria. Originea, evoluția și acțiunile structurilor informative secrete ale Ungariei pe spațiul românesc*, București, Editura A.N.I., 2003; N. TUNĂREANU, C. AIOANEI, *Acțiuni ale spionajului ungar împotriva României în perioada 1940 – 1950*, București, 1996; Ureche Marian, *Serviciile secrete maghiare*, București, I.S.I., 1992.

³ Arh. S.R.I., fond D, dosar nr. 5505 și fond P, dosar nr. 118697.

⁴ Vezi pe larg T.V. PONCEA, A. ROGOJAN, *Servicii Secrete din Ungaria. Originea, evoluția și acțiunile structurilor informative secrete ale Ungariei în spațiul românesc*, București, Ed. A.N.I., 2003, pag. 222 – 238.

⁵ N. TUNĂREANU, C. AIOANEI, *Acțiuni ale spionajului ungar împotriva României în perioada 1940 – 1950*, București, 1996.

⁶ *Ibidem*, p. 50.

⁷ *Ibidem*, p. 52.

Cei care se întorceau și nu erau depistați de contraspionajul românesc urmau noi cursuri pentru aprofundarea cunoștințelor, cu durata de șase luni, după care erau încadrați în structurile de informații ale statului ungar. Evident că se acționa și pe linia recrutării unor agenți dintre etnicii români.

În vederea infiltrării agenților în teritoriile românești se folosea, atât calea legală, cu acte de identitate originale, cât și calea ilegală, cu acte false. Trecherile ilegale erau bine organizate, agenții fiind conduși până la pichetul de grăniceri de ofițeri de informații, unde grănicerii unguri îi instruiău pentru evitarea patrulelor românești.⁸ Agenții și rezidenții unguri treceau frontiera și cu trenurile militare germane, îmbrăcați în uniforme ale Wehrmacht-ului, în uniforme de ceferiști români sau ca muncitori agricoli etc.⁹

Cele mai căutate informații erau cele din domeniul militar: cele privind organizarea și dotarea unităților românești cu armament și echipament, a efectivelor, dislocărilor, pierderilor suferite pe front, a moralului militarilor, stadiul instruirii trupe și corpului ofițeresc, posibilitățile de transport etc. Cu preocupări de acest gen a fost semnalat și capturat de organele de profil românești spionul Aurel Daraban.¹⁰ Alții, precum agenta Nagy Borbala, erau instruiți să se lase recrutați de serviciile românești de informații cu scopul dezinformării acestora.¹¹ Materialele informative erau transportate, atât prin *valiza diplomatică* a Legației sau consulatelor Ungariei din România, cât și prin intermediul personalului căilor ferate maghiare sau române. Alți agenți foloseau corespondența obișnuită sau diverse tipuri de cerneală simpatică.¹² Agenții erau plătiți diferențiat, în raport de cantitatea și calitatea informațiilor obținute, de durata și complexitatea misiunilor, de studiile și poziția socială, de vechimea agentului și încrederea pe care o prezenta (pentru o misiune simplă, cu riscuri minime, serviciile ungare de informații plăteau între 400 și 600 de pengö, sumă destul de însemnată pentru acea perioadă). Datorită pericolozității acțiunilor întreprinse de serviciile de informații maghiare pe teritoriul României, mare parte a activității serviciilor de informații ale noastre nu au fost angajate pe frontul de Est, ci spre Vest, împotriva Ungariei pentru contracararea revizionismului ungar care aștepta un context politico-militar favorabil să ocupe întreaga Transilvania. Considerând România principalul său adversar, Ungaria a contribuit mai mult simbolic la războiul din Est, păstrându-și armata pentru o eventuală confruntare cu țara noastră.

În perioada de referință serviciile de profil ungurești au inițiat și desfășurat mai multe acțiuni de spionaj pe teritoriul românesc, mare parte dejucate de organele specializate. În martie 1941 a fost depistată și arestată o organizație de spionaj care acționa pe teritoriul României, condusă de cetățeanul ungar Jegenak, zis Jacob Pal, compusă din 7 membri care au fost deferiți spre judecată Tribunalului Militar al Diviziei I – Timișoara.¹³ În septembrie 1941, Serviciul Special de Informații al României (S.S.I.) a depistat la domiciliul cetățenei române de origine maghiară Rozalia Moroșan, un aparat de radio-emisie, prin intermediul căreia aceasta ținea legătura cu serviciul de spionaj ungar de la Budapesta, căruia îi furniza informații.¹⁴ În februarie 1942, organele de contrainformații românești au descoperit o rețea de spionaj condusă de Pavel Meszaros, dezertor din armata română, formată din 8 membri care au fost deferiți Curții Marțiale din Timișoara.¹⁵ Tot în anul 1942, Serviciul Special de Informații a mai descoperit o organizație de spionaj formată din 8 membri care dispuneau de 3 aparate de radio – emisie care transmiteau informații la Budapesta (aceasta era condusă de cetățeanul ungar Sigismund Zsille, o alta la Arad avea în frunte pe soții Györffi și una la Timișoara, formată din 26 de agenți, dotată cu 5 aparate de radio - emisie). Exemplele pot continua.¹⁶ Multe din astfel de acțiuni au fost contracarate de S.S.I. printr-un sistem de combinații și dezinformare a adversarului în fluxul informativ difuzat cu operativitate de serviciile și structurile informative românești. Acestea i-au permis mareșalului Ion Antonescu ca, pe parcursul întâlnirilor pe care le-a avut cu Hitler, să susțină că România nu va renunța niciodată la Transilvania și, totodată, să demaște acțiunile de spionaj și defăimare ale Ungariei la adresa țării noastre.

În februarie 1941, Serviciul Special de Informații informa privitor la înarmarea maghiarilor din Transilvania necedată, prin sprijinul preoților romano-catolici și reformați. Scopul înarmării era de a facilita aterizarea parașutiștilor unguri pe teritoriul României, aceasta în eventualitatea unui conflict deschis româno-ungar.¹⁷ În aceeași lună, S.S.I. informa despre opiniile minorității maghiare din București care considerau că

⁸ *Ibidem*, p. 54.

⁹ *Ibidem*.

¹⁰ *Ibidem*, p. 53.

¹¹ *Ibidem*, p. 54.

¹² *Ibidem*.

¹³ C. TRONCOTĂ, *Eugen Cristescu – Asul serviciilor secrete românești – memorii, mărturii, documente*, p. 55.

¹⁴ *Ibidem*, p. 57.

¹⁵ *Ibidem*.

¹⁶ *Ibidem*, p. 57 – 58.

¹⁷ *Ibidem*, vol. 65, f. 267.

Ungaria ar fi fost ferită de o serie de dificultăți dacă ar fi ajuns la o înțelegere cu U.R.S.S., aceasta beneficiind de o mai bună situație în comparație cu celelalte mari puteri.¹⁸

În mai 1941 erau furnizate informații despre întâlnirile liderilor maghiari din România și activitatea ministrului Ungariei la București, Laszlo de Nagy. Se discutau problemele legate de organizarea și tratamentul ungarilor din România.¹⁹ În același timp, se aducea la cunoștința instituțiilor aferente faptul că preoții maghiari eliberau supușilor români, care doreau să opteze pentru cetățenia maghiară, certificate de « fidelitate și credință » față de cauza maghiară. Certificatele de repatriere se obțineau în urma dovedirii activităților de buni maghiari în slujba cuvântului, cântecului și rugăciunii maghiare. Donațiile și participările la serbările culturale certificau sentimentele naționale ale unui bun maghiar.²⁰

În mai 1941, S.S.I. semnală situația grea din Transilvania de Nord. Rezervele de slănină, untură, făină, fasole, mazăre, linte erau rechiziționate de administrația maghiară, paralel cu introducerea și a cartelelor la încălțăminte. Lipsa pâinii era o constantă, se declara interzisă vânzarea în porții mai mari de 80 gr. a acestora în cafenelele, hotelurile și restaurantele din Cluj.²¹ Și în teritoriile românești extracarpatice situația era la fel de grea. Stocurile de grâu și porumb erau rechiziționate de statul român, se lăsa producătorilor doar o cantitate de 20 kg. pentru existența lor și a familiilor.²²

Una dintre prioritățile guvernului I. Antonescu a constituit-o anularea Dictatului de la Viena și recuperarea părții de Nord-Est a Transilvaniei de sub stăpânirea maghiară. Multe dintre eforturile diplomatice românești au fost canalizate pe această direcție; cu ocazia întâlnirilor pe care I. Antonescu, M. Antonescu, dar și alte personalități române le-au avut, îndeosebi cu factorii de decizie germani și italieni, românii s-au pronunțat ferm împotriva dictatului de la Viena, în sensul nerecunoașterii acestuia. În schimb, diplomația maghiară a acționat constant pentru captarea bunăvoinței Germaniei în intenția obținerii întregii Transilvanii.

Ocuparea Nord-Estului Transilvaniei de către armata și administrația maghiară a fost însoțită de multe atrocități, maltratări, crime, expulzări, dislocări în masă a populației românești, deposedarea de bunuri etc., noile autorități procedând la aplicarea unei dure politici discriminatorii la adresa românilor.²³

În documentul militar informativ „Avizare preliminară pentru ocuparea Transilvaniei” elaborat de Marele Stat Major al armatei ungare, pentru ocuparea Nord-Estului Transilvaniei au fost desemnate Armata I (208.000 militari) și Armata a II-a (101.932). Unitățile Armatei a II-a urmau să înainteze pe direcția principală Oradea-Cluj, iar cele ale Armatei I la nord-est de această linie.²⁴ Prima unitate militară maghiară a trecut granița peste Tisa, la Sighetul Marmației, la 5 septembrie ora 7,00. În precipitarea lor de ocupare a teritoriului cedat prin Dictatul de la Viena, multe unități mășșăluiau concomitent pe aceeași direcție, ceea ce a dus la supraaglomerări, structurile de aprovizionare cu alimente și unitățile de spate fiind astfel rupte de coloana de trupe.²⁵ Infanteria mășșăluia zilnic chiar până la 70-80 km pe zi, fiind extenuată și existând pericolul de a nu putea definitiva ocuparea teritoriului până la termenul fixat. De aceea, după atingerea aliniamentului Cluj-Dej-Năsăud, a fost trimis în Secuime Corpul de armată rapid, cu aceasta, ocuparea teritoriului cedat fiind, în general, încheiată la 13 septembrie (unitățile de spate ajungând la destinația ultimă abia la 18 septembrie 1940)²⁶. Pe lângă armată, în teritoriul ocupat au fost trimise efective însemnate de poliție și jandarmerie, precum și persoane destinate aparatului administrativ. Până la 8 decembrie 1940 teritoriul a fost transferat, în mare parte, sub administrație civilă.²⁷

A fost introdusă justiția excepțională, în fruntea județelor, orașelor, comunelor, a instituțiilor publice, întreprinderilor comunale, uzinelor sau stabilimentelor industriale au fost numiți ofițeri superiori, activi sau în rezervă, iar în funcții mai mici de conducere, persoane, aproape fără excepție, pregătite anume din Ungaria²⁸.

¹⁸ *Ibidem*, f. 377.

¹⁹ *Ibidem*, vol. 68, f. 170 și 178.

²⁰ *Ibidem*, f. 179-181.

²¹ *Ibidem*, vol. 68, f. 176-177.

²² *Ibidem*, f. 263.

²³ Vezi pe larg Gh.I. BODEA, V.T. SUCIU, I. PUȘCAȘ, *Administrația militară horthystă în nord-vestul României. Septembrie-noiembrie 1940*, Editura Dacia, Cluj Napoca, 1988, passim; Gh.I. BODEA, A. SIMION, Gh. ȚUȚUI, ș.a., *Rezistența antifascistă în partea de nord a Transilvaniei. Septembrie 1940-Octombrie 1944*, Editura Dacia, Cluj Napoca, 1974, passim; I. ARDELEANU, Gh. BODEA, ș.a., *Teroarea horthysto-fascistă în nord-vestul României. Septembrie 1940-octombrie 1944*, Editura Politică, București, 1985, passim; V.Fl. DOBRINESCU, *România și Ungaria de la Trianon la Paris (1920-1947) Bătălia diplomatică pentru Transilvania*, Editura Viitorul Românesc, București, 1996, p.188-189.

²⁴ Gh. Badea, s.a. *Rezistența antifascistă în partea de nord a Transilvaniei. Septembrie 1940-Octombrie 1944*, p. 152.

²⁵ *Ibidem*.

²⁶ *Ibidem*, p. 153.

²⁷ I. ARDELEANU, Gh. BODEA, s.a., *Teroarea horthysto-fascistă*, p. 38.

²⁸ *Ibidem*.

În primele săptămâni ale ocupației maghiare, armata a acționat după bunul plac, îndeosebi unele elemente șoviniste și iredentiste sau organizații paramilitare, teroriste, diversioniste au comis tot felul de atrocități și samavolnicii împotriva românilor²⁹. Activitatea organizațiilor speciale cu caracter paramilitar, terorist, diversionist, dar și de spionaj, de subminare și de sabotaj a fost coordonată de Comitetul pentru Apărarea Națiunii. Acest Comitet, în conformitate cu dispozițiile primite de la Secția a II-a de pe lângă Președinția Consiliului de Miniștri și de la Ministerul Propagandei Naționale coordona și activitatea organizațiilor iredentiste speciale: „Ordinul Vitejilor”, „Uniunea foștilor Combatanți”, ca și „Federația Organizațiilor pentru Apărarea Națiunii”³⁰. „Ordinul Vitejilor” a luat ființă în anul 1920, avându-l în frunte pe Miklos Horthy; ea activa pe linia cultivării tradițiilor războinice, constituind un instrument al maghiarizării minorităților, membrii acesteia erau împrorietăriți cu „loturi vitejești”. În fapt, ea reprezenta o rețea de informații, propagandă și diversiune, bine organizată și structurată, ce dispunea de publicații cotidiene și periodice, furniza cadre pentru o serie de misiuni speciale.³¹

„Uniunea foștilor Combatanți”, grupa foste trupe din armata ungară și milita pentru revenirea la granițele „Ungariei Mari”. Membrii acesteia au fost implicați în săvârșirea masacrului asupra românilor de la Ip, Trăznea, Nușfalău, Sălaj, Huedin ș.a.³²

„Federația Organizațiilor pentru Apărarea Națiunii” cuprindea toate asociațiile revizioniste, culturale, literare, sociale și patriotice care fuseseră federalizate în TEEZ (Federația Organizațiilor Sociale) și anume: Liga revizionistă, Steagul țării, Uniunea femeilor ungare, Uniunea mondială a ungarilor, Asociația bărbaților ardeleni, Uniunea arădeană, Uniunile studenților de la universitățile și școlile superioare ungare, Federația Națională a studenților unguri. De asemenea, această Federație avea în structura sa și formațiuni paramilitare: Garda în zdrențe, Vânătorii turanici, Organizație de zece, Uniunea asociațiilor „Turul”, Asociația generală a tiraliorilor unguri, Asociația „Divizia secuiască”, Divizia secuiască de frontieră ș.a.³³

Într-un studiu statistic asupra atrocităților săvârșite de horthyști din perioada 30 august 1940 – 1 noiembrie 1941 în teritoriul de Nord-Est al Transilvaniei, întocmit de Secretariatul de stat al naționalităților, se consemna pe județe atrocitățile comise: omoruri (919), schingiuri (126), bătăi (4.126), arestări (15.893), profanări (124), devastări colective (78), devastări individuale (447). Acest bilanț sumbru de 22.713 atrocități cuprindea doar o parte din fărâdelegile săvârșite de ocupanții maghiari³⁴.

Teritoriul de Nord-Est al Transilvaniei a fost acoperit informativ și contrainformativ de structuri specializate maghiare, militare și civile:³⁵ în cadrul Comandamentului Corpului IX armată din Cluj, în total 98 persoane, dispuse în localitățile: Satu-Mare (7), Huedin (7), Salonta (9) - aparține de Armata VI-a Debrețin, Sighet (13), Borșa (13), Baia Mare (5), Șimleul Silvaniei (5), Oradea (14), Salonta (9), Sighet (13) și Borșa (13) – ambele aparținând de Armata a-VIII-a Kassa; în cadrul Comandamentului apărării graniței de Secuime, cu sediul la Târgu Mureș, 43 persoane în localitățile Miercurea Ciuc (7), Târgu Secuiesc (7), Gheorghieni (11), Odorhei (8), Sfântu Gheorghe (11)³⁶. Pe teritoriul ocupat acționau 65 de ofițeri și subofițeri maghiari, specializați în spionajul și contraspionajul din industrie³⁷.

În domeniul poștelor existau 11 agenții de informații și contrainformații în care își desfășurau activitatea 38 de persoane (12 ofițeri și 26 subofițeri) specializate în această ramură³⁸.

Agencia taberei centrale a repatriților a avut în teritoriul ocupat două secții: una la Cluj cu 5 cadre militare și alta la Târgu Mureș tot cu 5 cadre³⁹. Agenții de cenzurare a presei existau în 11 localități și erau încadrate cu 17 ofițeri⁴⁰. În sectorul taberelor de concentrare (3) de la Dej, Reghin și Miercurea Ciuc lucrau 12 persoane⁴¹. În domeniul transporturilor funcționau două agenții, una la Cluj cu 5 cadre militare și alta la Târgu Mureș cu 3 cadre militare⁴². Numărul ofițerilor și subofițerilor specializați în activitatea de spionaj și contraspionaj în general, apoi în domeniul industriei, al poștelor, al taberelor de repatriere, triere, al cenzurii

²⁹ *Ibidem*, p. 44.

³⁰ Vezi pe larg N. COZMA, I. STĂNESCU, *De la iscoadă la agentul modern în spionajul și contraspionajul românesc*, Editura Paco, București, 2001, p. 148-155.

³¹ *Ibidem*, p. 152

³² *Ibidem*, p. 153.

³³ *Ibidem*, p. 154.

³⁴ I. ARDELEANU, Gh. BODEA, s.a., *Teroarea horthysto-fascistă*, p. 91.

³⁵ Vezi pe larg I. DUMITRU, *Spionajul maghiar în România, 1918-1940*, Editura Concordia, București, 1990.

³⁶ Arhiva M.A.E., fond 7/1920-1944, Transilvania, vol. 362, f.158.

³⁷ *Ibidem*.

³⁸ *Ibidem*, p. 159.

³⁹ *Ibidem*, p. 160.

⁴⁰ *Ibidem*, p. 161.

⁴¹ *Ibidem*, p. 162.

⁴² *Ibidem*, p. 165.

presei, al comunicațiilor și transporturilor se ridica la peste 300, la care se adăuga rețeaua de agenți plătiți, de informatori recrutați din rândul populației civile⁴³.

Din partea Serviciului Special de Informații din România, misiuni pentru cunoașterea acțiunilor maghiare înainte și după 30 august 1940, a primit Bălțeanu Ioan, ofițer al „Frontului de Vest”, Biroul Ungaria, bun cunoscător al limbilor maghiară și germană, care împreună cu alți trei ofițeri S.S.I. a pregătit rețeaua de agenți și rezidenți ce urma să rămână în Nord-Estul Transilvaniei⁴⁴. Ocuparea acestui teritoriu de către maghiari și măsurile de identificare și contracarare a activităților informative ale S.S.I. în zona ocupată a dus la arestarea și condamnarea la închisoare a circa 60% din dispozitivul informativ existent (100 agenți și 7 rezidenți). Prin urmare, s-a utilizat forma de dispunere a Centrelor informative de-a lungul noii frontiere⁴⁵.

La început au fost organizate trei Centre și două Subcentre informative care au fost încadrate cu agenți și rezidenți. Agenții aveau misiuni de a „sonda”, iar rezidenții culegeau materialul informativ și îl trimiteau prin intermediul curierilor. Agenții recrutați, în majoritatea lor, erau de o pregătire intelectuală medie, iar rezidenții una superioară. Agenții efectuau, de regulă, două ieșiri în exterior pe lună, iar rezidenții trei deplasări⁴⁶. Misiunea se desfășura pe o perioadă de 5-8 zile și era limitată în adâncime, până la maximum vechea frontieră a României pentru Centrele informative plasate către Transilvania de Nord, iar pentru Centrul de la Arad, până la Tisa și Banatul sârbesc. În misiunile încredințate nu s-au utilizat căsuțele poștale și transmiterea informațiilor se efectua prin scrisori redactate cu cerneală simpatică, tocmai datorită cenzurii corespondenței întreprinse de autoritățile maghiare specializate⁴⁷. Fondurile alocate unui agent pentru o misiune externă erau de 4-6.000 lei, la care se adăugau 20 pengö pe zi, cheltuielile de transport.

La Budapesta exista un corespondent al Agenției Rador ce-i furniza informații maiorului Bălțeanu Ioan, acesta continuându-și activitatea de recrutare a personalului destinat încadrării diferitelor rezidențe din cadrul „Frontului de Vest” al S.S.I. și instruirea cu sarcini concrete a fiecărui nou angajat. Au fost trimiși ca rezidenți un viceconsul și un cancelar la Oradea, unde se înființase, începând cu 21 septembrie 1940, consulatul român condus de Gheorghe Micon, fost consul român la Budapesta, iar ca secretar Anghel Lupescu, un viceconsul la Cluj, unde, începând cu 27 septembrie 1940, a luat ființă consulatul român, condus de profesorul Ion Chinezu și un rezident la Bratislava, în calitate de viceconsul⁴⁸. Dintre toți agenții și rezidenții care au desfășurat activitate de culegere de informații din spațiul ungar, sursa cea mai bună a fost rezidentul „R.4” din Oradea care timp de aproape patru ani a trimis permanent documente originale provenite de la un Cerc Teritorial de Corp de Armată. Șeful de agentură, maiorul Bălțeanu Ion, menționa într-un memoriu: „A fost sursa cu ajutorul căreia am cunoscut toată organizarea Armatei ungare, dar mai ales dese reorganizări survenite în ultimii ani, Serviciul primind în repetate rânduri felicitări ale Marelui Stat Major pentru sursa documentară”⁴⁹. Deși autoritățile militare maghiare au depus toate eforturile pentru a ascunde crimele și atrocitățile comise împotriva populației românești în teritoriul ocupat, încep să apară, în pofida cenzurii și a greutăților de informare, știri și relatări despre întâmplări care au fost aduse la cunoștința generalului Ion Antonescu, care, pe o notă a Ministerului Afacerilor Străine din 18 septembrie 1940, pune următoarea rezoluție: „Țineți la zi atrocitățile și încălcările de angajamente făcute de unguri în teritoriile ocupate”⁵⁰. Acesta a intervenit la Budapesta în vederea ameliorării situației românilor din Nord-Estul Transilvaniei, iar în baza dispozițiilor privind minoritățile, ale arbitrajului de la Viena și a angajamentelor luate atunci de Ungaria, au început la 14 septembrie 1940 la Budapesta convorbiri româno-maghiare ce trebuiau să soluționeze statutul românilor transilvăneni⁵¹. Deși delegația română a stat la Budapesta până la începutul lunii octombrie 1940, guvernul maghiar nu a acceptat constituirea unei comisii mixte româno-maghiare, acesta aducând acuzații guvernului român de atitudine neînțelegătoare și de persecutare a elementului maghiar⁵².

La 4 octombrie 1940, indignat de atrocitățile din teritoriul ocupat, Șeful statului român pune următoarea rezoluție pe un raport al Ministerului de Interne: „Deoarece atrocitățile unguerești se prelungesc, cu toate intervențiile Romei și Berlinului, se va recurge, dacă va fi cazul, chiar la represalii”⁵³. La 5 octombrie 1940 guvernul român a solicitat guvernelor german și italian să intervină la Budapesta pentru

⁴³ Gh. I. BODEA ș.a., *op.cit.*, p. 296.

⁴⁴ Arh. SRI, fond „D”, dosar nr.4707, f. 31.

⁴⁵ *Ibidem*, f. 32.

⁴⁶ *Ibidem*.

⁴⁷ *Ibidem*.

⁴⁸ *Ibidem*, f. 32.

⁴⁹ *Ibidem*, f. 33.

⁵⁰ Mareșalul Ion Antonescu, *Secretele guvernării*, Editori Vasile Arimia și Ion Ardeleanu, Editura „Românul”, București, 1992, p.15.

⁵¹ Arh. MAE, fond 71/1920-1944, Ungaria, vol. 90, f. 62-65.

⁵² *Ibidem*, vol.123, f. 22.

⁵³ Mareșalul Ion Antonescu, *op.cit.*, p. 16.

constituirea unor comisii mixte româno-maghiare⁵⁴. Ca urmare a acestor demersuri s-a constituit o comisie mixtă de anchetă germano-italiană, care în perioada 16-27 octombrie 1940 a audiat peste 500 de persoane, stabilind că au fost săvârșite circa 300 asasinat (s-au anchetat doar cazurile mai grave reclamate de partea română și s-a documentat asupra expulzărilor în masă a românilor din teritoriul cedat precum și asupra abuzurilor săvârșite împotriva acestora de autoritățile militare maghiare, rezultatele acesteia, prezentate într-un prim raport mai favorabil României, au fost înlocuite, la ordinul conelui Ciano, cu un alt raport în care răspunderile nu mai erau prezentate). Abuzurile autorităților maghiare au continuat și în timpul funcționării acestei comisii, fapt ce a determinat continuarea intervențiilor guvernului român la Berlin și Roma⁵⁵.

Problema comportamentului abuziv și vexatoriu al autorităților de ocupație maghiare din Nord-Estul Transilvaniei față de populația românească a constituit, de asemenea, subiectul întâlnirii dintre Ion Antonescu și Hitler din 22 noiembrie 1940⁵⁶. Intervențiile repetate ale guvernului român și încercările de a ameliora situația populației românești din teritoriile ocupate nu au dus la obținerea rezultatelor sperate⁵⁷. În anul 1940 s-au refugiat în România 88.587 cetățeni, iar în 1941 – 35.432⁵⁸. Mulți refugiați au trecut granița clandestin ceea ce ne îndreptățește să afirmăm că numărul acestora a fost mult mai mare. Ca urmare a campaniei antiromânești desfășurate de presa maghiară privind așa-zisa maltratare a etnicilor maghiari supuși României, autoritățile de la București au decis ca cei care doreau să plece în Ungaria să dea declarații față de ziaristii germani și italieni, arătând că pleacă de bunăvoie⁵⁹. Atât Ungaria, cât și România au încercat să împiedice emigrarea în masă a conaționalilor din motive politice similare: folosirea lor ca mijloc de presiune politică asupra părții adverse în perspectiva unei revendicări teritoriale viitoare. De exemplu, S.S.I.-ul prezenta într-o notă de la mijlocul lunii martie 1941, nemulțumirile semnalate în rândul maghiarilor din Brașov pe tema repatrierilor, deoarece în rândul acestora propaganda maghiară a menținut ideea că până la 15 martie 1941 trupele maghiare vor ocupa și restul Transilvaniei⁶⁰. Și autoritățile române au încercat să împiedice exodul în România al refugiaților din teritoriile cedate Ungariei, fără a reuși însă. La 10 aprilie 1941 prin ordinul nr.1238 A, se dispuneau măsuri severe pentru a se limita intrarea în țară a refugiaților din Nord-Estul Transilvaniei, putând intra numai persoanele care veneau în interes de afaceri sau cu interese familiale și care să se întoarcă la domiciliile lor⁶¹.

Din cauza încercărilor serviciului de spionaj maghiar de a-și introduce agenți în România sub acoperirea de refugiați, s-a procedat, în multe cazuri, la cercetarea informativă a refugiaților ardeleni care treceau clandestin frontiera. Majoritatea refugiaților din nord-estul Transilvaniei au fost așezați în județele limitrofe frontierei, însă unii au fost dislocați din satele de frontieră unde fuseseră așezați și deplasați în interiorul țării, fie pentru a se evita contrabanda și sabotajul, fie pentru a se asigura astfel un plasament și condiții mai bune de trai⁶². O parte a refugiaților ardeleni au fost așezați pe bunurile germanilor și maghiarilor repatriați din sudul Bucovinei⁶³. Treceți frauduloase de frontieră, într-o proporție mică, s-au produs și în mijlocul minorității maghiare din România, îndeosebi al tinerilor care se sustrăgeau recrutării, concentrării sau mobilizării de către autoritățile române⁶⁴. Treceți clandestine de români în teritoriul cedat Ungariei au fost foarte puține și acestea au avut la bază, îndeosebi, rațiuni economice. Unii români din satele de graniță treceau frecvent frontiera în Ungaria pentru a face contrabandă cu diverse produse, întorcându-se apoi la locurile de origine, cum de altfel făceau și mulți maghiari din satele aflate de cealaltă parte a frontierei. O altă categorie de persoane care a trecut frecvent într-o parte și, respectiv, în cealaltă a frontierei au reprezentat-o țărani din satele aflate în zona graniței. Aceștia au fost autorizați, dacă aveau proprietăți funciare rurale, să treacă temporar frontiera și să-și cultive pământul⁶⁵.

Imediat după intrarea nord-estului Transilvaniei în administrarea Ungariei, autoritățile maghiare au dispus concentrarea mai multor unități militare și activarea poliției de stat, secția politică. Aceasta hotăra asupra persoanelor care urmau a fi internate, trimise în lagăre de muncă ori expulzate. De altfel, cele două organisme aveau delegați la toate instituțiile publice și particulare, și fără aprobarea lor, nu se putea lua nici o măsură.

⁵⁴ *Ibidem*, f. 20-21.

⁵⁵ D. BANCOS, *op.cit.*, p. 42.

⁵⁶ *Ibidem*, p. 43.

⁵⁷ *Ibidem*, p. 45.

⁵⁸ *Ibidem*, p. 72.

⁵⁹ Arh. MAE, fond 71/1920-1944, Ungaria, vol. 90, f. 328.

⁶⁰ Arh. S.R.I., fond „D”, dosar nr. 8180, vol. 72, f. 283.

⁶¹ D. ȘANDRU, *Mișcări de populație din sudul și nordul Transilvaniei (1940-1944)*, în: *ActaMP*, XX, 1996, p. 400-401.

⁶² *Ibidem*, p. 404.

⁶³ Arh. M.A.E., fond 71/1920-1944, Transilvania, vol. 344, f. 92.

⁶⁴ Arh. S.R.I., fond „D”, dosar nr. 8108, vol. 72, f. 57.

⁶⁵ D. ȘANDRU, *op.cit.*, p. 405-406.

După ocuparea orașului Oradea de către Armata maghiară a început seria denunțurilor, reclamațiilor și a plângerilor urmate de arestări, bătăi, schingiuri și persecuții pornite împotriva românilor. Aresturile Poliției și ale Penitenciarului se dovedeau neîncăpătoare pentru românii arestați și persecutați fără motiv. Era suficient ca cineva să afirme că un român a fost simpatizant al Mișcării Legionare pentru ca acesta să devină obiectul persecuțiilor. Serviciile de informații lucrau cu colaboratori localnici, care « ofereau » tot felul de informații, numai cu scopul de a face rău românilor. Informatorii proveneau din cele mai diverse categorii și meserii : lucrători în uzine, calfe de croitori, agenți comerciali etc.⁶⁶

În noiembrie 1940 S.S.I. informa despre persecuțiile românilor din partea autorităților maghiare: românii trebuiau să hrănească 5-10 maghiari în mod gratuit și pe timp nelimitat; jandarmii confiscau și ardeau toate cărțile de istorie a românilor, iar pe posesori îi maltratau; învățătorii unguri băteau elevii români care nu știau limba maghiară⁶⁷. În aceeași lună Siguranța informa despre interzicerea tranzitului ungarilor/românilor în Ungaria/România. Erau ținuți la frontieră membrii acelorași familii, funcționari publici rămași pe teritoriul cedat, persoane cu diverse angajamente și gestiuni cu autoritățile⁶⁸. Inspectoratul de Poliție Timișoara semnala desele repatrieri forțate (29 vagoane cu 370 refugiați) ale românilor care fuseseră expulzați de autoritățile maghiare⁶⁹.

Conform informațiilor oferite Marelui Stat Major, în decembrie 1940, autoritățile maghiare dispuseseră concentrarea în Târgu Mureș a mai multor pichete de vânători de frontieră, înarmate cu arme automate. Astfel, efectivele trupelor maghiare concentrate erau similare ca număr celor prezente în momentul declanșării ocupației⁷⁰. Au fost recrutați și etnici români. Din informațiile obținute de la doi dezertori români din armata maghiară, se cunoaște că aceștia erau bruscați, loviți și întrebunțați la corvezile cele mai înjositoare. Nu aveau voie să vorbească limba română, iar echipamentul cu care fuseseră dotați era învechit⁷¹.

La Bistrița și Cluj erau concentrate Batalioanele 6 și 7 de Vânători de Frontieră, Batalionul 14 - Cicliști și Compania 10 - căi ferate pentru lucrările de cale ferată în construcție, alte două Batalioane 17 și 18 fiind repartizate în Secuime (Gheorghieni și Miercurea Ciuc)⁷². Comandamentele militare din orașele Transilvaniei de nord dispuseseră recrutarea etnicilor români născuți în 1919 și 1920. Se pune în vedere că nerespectarea ordinelor date cu privire la recensământul ordonat putea avea consecințe dintre cele mai grave. Contravenienții puteau fi sancționați cu pedepse variind după gravitatea cazului, până la un an de închisoare⁷³. Alte Batalioane de Vânători de munte, Pionieri, Artilerie grea, Cavalerie, Transmisiuni, Vânători de frontieră și Infanteriști erau identificate la Târgu Secuiesc, Șimleul Silvaniei, Gherla, Târgu Mureș și Dej.⁷⁴ În fostul local al Școlii de Jandarmi din Oradea își începuse activitatea Școala de Jandarmi unguri, incinta fiind amenajată pentru 900 elevi. Recruții români din județul Năsăud fuseseră concentrați în regiunea Rutenia⁷⁵.

S.S.I. semnala acțiunea de infiltrare a capitalului sovietic în economia transilvăneană. Membrii vizibili ai societăților erau personalități ale vieții maghiare, dar comitetele de conducere erau în majoritate sau în totalitate alcătuite din ruși. Scopul urmărit era acapararea pădurilor din Transilvania ocupată și Ucraina Subcarpatică⁷⁶.

Prin diverse mijloace (economice, culturale, religioase, culturale) ungurii doreau să determine populația românească să-și părăsească proprietățile și să se refugieze în România. Pentru preîntâmpinarea slăbirii elementului românesc, se recomanda stimularea rezistenței românilor, urmărirea celor care, în schimbul diverselor avantaje, sprijineau interesele maghiare sau au cerut cetățenie maghiară, atenție deosebită față de evrei și față de ungurii care se repatriau. Rezidenților li se recomanda atragerea germanilor și sârbilor, în schimbul unor situații privilegiate.

Bisericele constituiau un puternic factor de maghiarizare a minorităților etnice, acestora impunându-li-se folosirea limbii maghiare în serviciul divin al parohiilor. *Biserica Greco-Catolică Maghiară* de la Szentes, sub conducerea preotului I. Nemeth și *Biserica Greco-Catolică Romană* din Ungaria, sub jurisdicția

⁶⁶ Arh. M.A.E., fond 71, România 1920-1944, vol. 65, f. 457-466.

⁶⁷ *Ibidem*, f. 499.

⁶⁸ *Ibidem*, f. 490-491.

⁶⁹ *Ibidem* f. 476.

⁷⁰ Arh. S.R.I., fond D, dosar nr. 8105, f. 191.

⁷¹ *Ibidem*, f. 178.

⁷² *Ibidem*, f. 163.

⁷³ *Ibidem*, f. 146.

⁷⁴ *Ibidem*, f. 46, 106, 129.

⁷⁵ *Ibidem*, f. 89, 129.

⁷⁶ *Ibidem*, dosar nr. 4588, f. 226-227.

Episcopiei Maghiare de la Hajdudorog au intrat în atenția S.S.I. din cauza intensei propagande revizioniste, sovuniste și naționaliste pe care o desfășurau.

Într-o notă informativă a S.S.I. se aducea la cunoștința organelor competente că guvernul ungar a însărcinat mai mulți agenți ai acestei confesiuni pentru strângerea de date în scopul de a fi folosite la discreditarea României. Aceștia activau în mai multe orașe: Reșița, Turda, Sibiu etc. și îndemneau populația să nu-și plătească impozitele și să nu mai lucreze pământul pentru că armata rechiziționa surplusul, mențineau spiritul de ură și revanșă, afirmând că Trianon a constituit o nedreptate față de poporul maghiar. Propagandiștii “se îngrijeau” și de starea deținuților din închisoarea Aiud, duceau intense acțiuni de dezinformare a populației din Făgăraș, lansând zvonuri despre “intenția guvernului român de a retrage drepturile minoritarilor maghiari”. Ziarul *Pesti Ujság*, reproducea cele mai importante fragmente din discursul premierului maghiar, contele Teleky, cu ocazia vizitei acestuia în Secuime : “Ungaria are nevoie de Ardeal, nu numai pentru că este o bucată de pământ, o parte din istoria noastră sau pentru că aici se găsesc mulți maghiari și multe comori, ci pentru că în noua sa misiune, Ungaria nu poate conduce o țară cu mai multe naționalități, dar fără ardeleni”⁷⁷. Sub egida *Bisericii Lutherane Maghiare* cu sediul la Timișoara au funcționat: 10 societăți culturale feminine, 3 cercuri biblice, 13 asociații culturale de tineri, 6 școli duminicale, Societatea Culturală *David Ferenc*. Conform notelor informative unitarienii au fost slab reprezentați în activitatea propagandistică. Au fost semnalate doar câteva date despre activitățile din Petroșani, Turda, Alba.

După cedarea Nord-Estului Transilvaniei, spionajul ungar și-a intensificat activitatea, organizând mai multe centre pentru pregătirea agenților cu misiuni subversive. Erau vizați: cetățenii români care doreau să se repatrieze în schimbul colaborării cu Serviciul ungar, refugiații clandestini români (civili/militari), românii din teritoriul cedat care au rămas și care și-au păstrat posturile doar colaborând cu Serviciul de Informații maghiar. Centrele erau localizate la : Cluj, în sediul Chesturii Poliției, la Oradea (în localul Tribunalului), diverse sedii informative (localul Teologiei Ortodoxe, palatul Tribunalului Bihor) cu *subcentre* la Salonta, Bistrița Năsăud, Comșa, Rodna, Ilva Mică. Toate aceste structuri informative aveau rolul: procurării de informații despre armată, depozite de armament, măsurile de apărare aeriană, aerodromurile, starea de motorizare a artileriei, dislocarea unităților din garnizoanele din Arad și Timișoara; culegerii de date referitoare la evenimentele petrecute la granița româno-sovietică; organizarea minorității maghiare din România în vederea atingerii scopului final, redobândirea Transilvaniei. Pe lângă acestea mai funcționau și *nuclee teroriste* la Oradea, Cluj, Târgu Secuiesc și Târgu Mureș⁷⁸. Într-un termen foarte scurt (20 decembrie 1940 - 1 ianuarie 1941) s-a dat dispoziție ofițerilor din armata maghiară, care aveau nume străine, românești sau germane să ceară schimbarea acestora în nume ungurești. Pe cale oficială era anunțat decretul Regentului Horthy care înființa ordinul *Crucea pentru Apărarea Națională* acordat persoanelor din fostele teritorii ale Ungariei care s-au remarcat prin lupta dusă pentru menținerea naționalității maghiare⁷⁹.

Deznaționalizarea forțată se ducea prin diverse mijloace: în zonele cu majoritate etnică română au fost trimiși învățători maghiari, necunoscători ai limbii române. Noile autorități maghiare aveau o atitudine disprețuitoare față de toate minoritățile din zonă, generând nemulțumiri (în unele cazuri secuii chiar au alungat funcționarii trimiși). Și între ungurii vechi și cei nou-veniți după anexare au început conflictele pentru ocuparea posturilor⁸⁰. Jandarmeria din Arad informa Ministerul Afacerilor Externe în decembrie 1940 că pe teritoriul cedat erau concediați funcționarii români care nu mai aveau voie să-și vorbească propria limbă. Cei care se împotriveau erau trimiși în lagărul din Careii Mari, special înființat pentru români⁸¹. Cu toate acestea, ziarul *Pesti Ujság* publica un articol referitor la protestul membrilor organizației *Foștilor Luptători din Ungaria* împotriva persecuțiilor ungurilor din Transilvania românească. “Cuvântul teamă a fost de mult șters din vocabularul foștilor luptători unguri, dar fiecare fost luptător nu ține din cauza demnității lui să scuipe dincolo de gard. Suntem o națiune de ostași. Toată lumea să știe că noi vrem să clădim, în colaborare cu toate națiunile care trăiesc în Imperiul Sfântului Ștefan, o țară în care toți vor avea aceleași drepturi și îndatoriri, națiunea maghiară fiind totdeauna o națiune a culturii. Cine va răspunde răbdării noastre prin terfelire, ușor va face cunoștință cu dârzenia noastră”⁸². În aceeași lună (decembrie) de la granița româno-ungară era semnalată atitudinea ofensatoare a grănicerilor români față de contele Tisza, unul dintre cei mai activi susținători ai cauzei române din Ardeal. Acesta intervenise de nenumărate ori la Budapesta

⁷⁷ *Ibidem*, f. 225.

⁷⁸ *Ibidem*, dosar nr. 5879, f. 268-269.

⁷⁹ *Ibidem*, dosar nr. 8105, f. 130.

⁸⁰ *Ibidem*, f. 132.

⁸¹ Arh. M.A.E., fond 71, România 1920-1944, vol. 65, f. 584.

⁸² Arh. S.R.I., fond D, dosar 4588, f. 136.

pentru repararea unor nedreptăți comise față de români⁸³. Cu toate acestea, ziarul *Gemzetor*, publica un articol defăimător la adresa românilor, în care insinua că ungurii rămași în România erau maltratați și schingiuiți în continuu, iar autoritățile îi apostrofau că nu au ce căuta în România⁸⁴. De fapt, persecuțiile veneau din tabăra adversă. Rezidenții din Ungaria informau că, administrația militară din Transilvania interzisesse funcționarea cooperativelor românești. Averea lor fusese sechestrată, iar unele au fost chiar lichidate, fiind scoase la licitație publică și vândute la preț de nimic. A fost nevoie ca premierul maghiar să dispună repunerea lor în funcțiune, garantând că activitatea lor nu le va mai fi stingherită de nimeni⁸⁵. În ultimele zile din decembrie 1940 cercurile politice maghiare erau încântate de noua numire a lui Killinger ca reprezentant german la București, această numire însemnând pentru maghiari un mai mare amestec în problemele interne românești din partea Germaniei, față de perioada reprezentării prin fostul ambasador Fabricius⁸⁶.

Din prisma noului Pact semnat între Ungaria și Iugoslavia se dorea o convingere a opiniei publice maghiare că România era principalul dușman extern. Pe de altă parte, prin noua alianță, Ungaria devenea mai puternică din punct de vedere diplomatic decât vecina ei de la est, încercând să lanseze un mesaj revizionistilor legionari, pentru o atitudine mai conciliantă. În paralel se desfășurau intense campanii de calomniere și amenințare a României, prin presă și radio, afirmându-se că *Axa Mică* (Ungaria și Iugoslavia) va ști să impună pacea și liniștea în Balcani⁸⁷. Pe durata aceleiași luni (decembrie 1940), la Londra oficialii maghiari făceau demersuri ca Anglia să recunoască definitiv estul Transilvaniei, cedat în vara anului 1940. Argumentul folosit era: tradiția democratică maghiară era paralelă cu tradiția democratică britanică⁸⁸. În decembrie 1940, Jandarmeria din Timișoara semnală că autoritățile maghiare afixau, în scopuri propagandistice, pe ziduri, garduri și în piețele publice harta Ungariei în trei momente istorice: cum a fost înaintea de 1918, cum era în 1940 și cum va fi (înglobând toată Transilvania)⁸⁹.

Jandarmeria mai informa despre permanentele acțiuni de defavorizare a populației române: erau sechestrate clădirile construite pe terenurile expropriate de statul român; proprietățile funcționarilor refugiați (pentru a repara daunele suferite din cauza autorităților române); unele imobile erau cedate fără a se aștepta acordul cetățenilor români; interziceau conașionalilor să cumpere bunurile românilor refugiați, pentru a le putea confisca mai târziu⁹⁰.

În decembrie 1940, în teritoriul Ungariei se simțea tot mai acut lipsa alimentelor și a materiilor de strictă necesitate. Se găseau cu foarte mare greutate carnea, zahărul, cafeaua, orezul; noaptea, localitățile rămâneau în beznă și fără posibilități de transport, din lipsa petrolului și a benzinei. Din cauza acestei situații, maghiarii începuseră să răspândească manifeste, spunând că trăiau mai bine sub români.

În Transilvania ocupată, în satele românești, în special în zona Maramureșului, Vișeu de Sus, Sighet, Dej, Cluj și Târgu Mureș, S.S.I. semnală lipsa alimentelor, funcționarii români rămași fuseseră încadrați în servicii inferioare, li s-au scăzut salariile, funcționarii și muncitorii din întreprinderile forestiere au fost concediați, foștii salariați maghiari ai statului român și soțiile maghiare ale funcționarilor români rămași erau considerați trădători ai cauzei maghiare. În același timp, autoritățile răspândeau zvonuri alarmiste despre situația internă din țară, prin activități propagandiste de defăimare (adunări, conferințe, radio și cinematografie)⁹¹. Se lansau zvonuri despre iminenta desființare a României ca stat, urmată de formarea unei *Ungarii Mari*, ce ar fi cuprins toată Transilvania, părți din Iugoslavia, Austria și o parte din nordul Italiei. Cei mai activi în această propagandă erau membrii partidului *Crucile cu Săgeți*, care cereau anexarea întregii Transilvanii și ieșirea la mare⁹². Informatorii din teritoriul cedat comunicau despre numeroasele discursuri revizioniste rostite la Alba Iulia, în *Adunarea Foștilor Luptători*. Se observa o surescitare a populației maghiare din toate regiunile Ungariei; peste tot revizionismul era agitat pe față, răspândindu-se cele mai variate zvonuri. Se pretindea că, în cel mai scurt timp, întreaga Transilvanie urma să fie ocupată, chiar și Valea Prahovei, cu sau fără consimțământul Germaniei⁹³. În aceeași perioadă, contele Paul Teleky, Președintele Consiliului de Miniștri a încheiat un pact cu partidele politice din Ungaria, cu excepția partidului *Crucile cu Săgeți* (maiorul Szálasi) și a partidului *Renașterii Ungariei* (Imredy), prin care

⁸³ Arh. M.A.E., fond 71, România 1920-1944, vol. 65, f. 578.

⁸⁴ Arh. S.R.I., fond D, dosar nr. 4588, f. 135.

⁸⁵ *Ibidem*, f. 138.

⁸⁶ *Ibidem*, f. 23.

⁸⁷ *Ibidem*, f. 5-6.

⁸⁸ Arh. M.A.E., fond 71, Ungaria, 1920-1944, vol. 67, f. 37.

⁸⁹ *Idem*, fond 71, România 1920-1944, vol. 65, f. 535.

⁹⁰ *Ibidem*, f. 534.

⁹¹ *Ibidem*, f. 532-534.

⁹² *Ibidem*, f. 189.

⁹³ Arh. S.R.I., fond D, dosar nr. 4588, f. 74-75.

se obligau să nu-și formeze organizații locale în nordul Transilvaniei, cu scopul de a menține unitatea maghiarimii de aici, față de covârșitoarea majoritate românească. Aceste partide organizaseră mai multe reuniuni și adunări la Oradea și Cluj, formându-și comitete regionale, Crucile cu Săgeți începându-și propaganda încă de la intrarea armatei maghiare în Transilvania. În unele cazuri, chiar ofițeri de rezervă din trupele de ocupație au răspândit manifeste și alte materiale ale partidelor naționaliste. Propaganda acestor două organisme politice a fost atât de mare, încât și grupul parlamentarilor unguri ardeleni a trebuit să reacționeze. Ei își formaseră un partid politic independent, ce începuse în teritoriul ocupat o luptă generală împotriva curentelor exterme, activitatea lor limitându-se doar la estul Transilvaniei⁹⁴.

Rezidenții din Ungaria informau și despre discursurile rostite de contele Banfy Miklos din Camera Magnaților, vorbind despre activitatea partidului maghiar sub regimul românesc. Acest discurs se referea la starea de spirit a populației maghiare din Transilvania și oglindea nemulțumirea tuturor claselor sociale transilvănene față de politica guvernului maghiar. După ce prezenta un scurt istoric al organizării *Partidului Maghiar din România*, contele Banfy afirma: “În activitatea noastră nu am tolerat nici un amestec, nici o influență și nici un control din partea autorităților române și, la ședințele noastre, deși exista stare de asediu, nu am permis să fim controlați de detectivi. Solidaritatea maghiară a fost mereu în creștere. De anul trecut (1939), muncitorimea maghiară organizată s-a înscris în *Partidul Maghiar*, care a ajuns la 140.000 de membri activi”⁹⁵.

În ianuarie 1941, Inspectoratele și Jandarmeria din Alba-Iulia informau despre starea de spirit din Transilvania de est. Din punct de vedere economic se înregistra nemulțumirea populației din teritoriul ocupat, din cauza lipsei de alimente, fiind necesară o conferință cu prefectii, subprefecții și primarii municipiilor, în prezența contelui Telek, ministrul Agriculturii. Astfel, au fost acordate puteri discreționare prefectilor din aceste regiuni pentru aprovizionarea cu alimente de strictă necesitate. Era obligatorie predarea la primării a tuturor porcilor deținuti de țărani, din grâul măcinat la diferite mori li se restituia doar 15 kg făină/persoană, restul fiind reținut de Oficiul de Aprovizionare Publică. Din 1 ianuarie 1941 se extindea rația lunară pentru toate categoriile de cetățeni. Ca urmare a protestelor ce au urmat, au fost operate 100 arestări, în majoritate țărani români.⁹⁶ Fabrica de ghetete *Carmen* din Oradea fusese declarată *uzină militarizată cl. I*, fiind condusă de sublocotenentul Olari, comerciant din Bekescsaba⁹⁷.

Iluminatul orașelor se făcea în condiții grele, la Târgu Mureș și Cluj mai funcționau doar câteva felinare, în altele neexistând nici un fel de lumină pe timpul nopții. Uzinele electrice nu puteau funcționa din cauza lipsei de combustibil; benzina era o raritate și nu se distribuia decât militarilor. Civili o cumpărau la prețuri astronomice. Alimentele de strictă necesitate lipseau. Ungurii acordau o deosebită importanță drumurilor și căilor ferate, la lucrări fiind folosiți evreii aduși din Ungaria în trei companii militare. În regiunile locuite de sași tensiunea crescuse simțitor, din cauza încercării maghiarilor de a desființa instituțiile autonome săsești sau de a-i înlătura pe aceștia din administrația Ardealului.

Mișcarea *Crucile cu Săgeți* cunoștea o intensificare a susținerii din partea tineretului maghiar din zona ocupată, afișând ca deviză reforma agrară. Presa controlată de magnați îi atacau vehement, catalogându-i drept codreniști și astfel, prejudiciau interesele Ungariei. Intelectualitatea din teritoriul cedat era suspectată de legături cu legionarii, de aceea la Cluj a fost înființat un organism de urmărire a tuturor maghiarilor bănuți că au relații cu românii. În fruntea organismului fusese desemnat contele Teleky, fost deputat în Parlamentul din Regat. Exista și o organizație a intelectualilor și a practicanților profesiilor liberale (medici, avocați) care doreau o apropiere de *Crucile cu Săgeți* în vederea realizării unui Ardeal autonom - canton politic, condus de doi reprezentanți ai celor două naționalități⁹⁸. Oradea suferea cel mai mult de lipsa lemnului, populația începând să taie arborii din parcuri și cimitire și să distrugă gardurile refugiaților. Vânzarea de terenuri între români nu era admisă, la fel donațiile între rude, chiar și între părinți și fii. Se ducea o intensă campanie în presă pentru anularea legii conversiunii datoriilor agricole, sub pretextul refacerii creditului.

Camerele Agricole fuseseră desființate și întreaga lor avere trecuse în patrimoniul *Societății Ungare de Agricultură*. În administrație și în toate școlile primare de la sate se preda numai în limba maghiară. Erau prevăzute doar două ore pe săptămână pentru conversațiile în limba română, care se făceau cu învățători care nu o stăpâneau⁹⁹.

⁹⁴ *Ibidem*, f. 54-55.

⁹⁵ *Ibidem*, f. 7-9.

⁹⁶ *Ibidem*, f. 187-188.

⁹⁷ *Ibidem*, dosar nr. 8105, f. 107.

⁹⁸ Arh. M.A.E., fond 71, România 1920-1944, vol. 66, f. 35-41.

⁹⁹ *Ibidem*, f. 61-66.

În notele informative primite de la S.S.I. în februarie 1941 se semnala Ministerului Afacerilor Externe că maghiarii din București considerau necesară o apropiere a Ungariei de U.R.S.S., aceasta având cea mai bună situație în comparație cu celelalte puteri¹⁰⁰. Simultan, se informa, după datele deținute de la frunțașii maghiari că U.R.S.S. intenționa să facă din Transilvania și Secuime un stat tampon, în caz că Ungaria ar rămâne mai departe sub influența Germaniei. În acest scop, propagandiștii comuniști începuseră o intensă campanie, mai ales în rândurile țăranilor și muncitorilor¹⁰¹.

România fiind văzută ca un potențial dușman la granița estică, la sfârșitul aceleiași luni (februarie 1941), printr-o notă informativă, se semnalau unități militare maghiare la Dej, Târgu Mureș, Oradea, Baia Mare (trupe de asalt, cavalerie, motorizate, mitraliori, pontonieri, fortificații)¹⁰², o escadrilă de vânătoare al Someșeni, Cluj (avioane Fiat CR-42 italiene) iar în nord-vestul Zalăului era amenajat un aeroport militar (30 decembrie 1940)¹⁰³. La Cluj sosireră numeroase trupe germane, în timp ce ministrul Apărării Naționale ungar a făcut o vizită la Berlin pentru a obține materiale și echipament modern, precum și trimiterea de specialiști și tehnicieni germani care să-i instruiască pe cei unguri¹⁰⁴.

În februarie 1941, Ministerul Afacerilor Externe era informat că în Transilvania cedată erau organizate grupuri teroriste cu membrii din rândurile Jandarmeriei și Poliției, cu menirea de a întreține la frontieră o permanentă stare de neliniște și nesiguranță. Grupele existau la Salonta, Cluj, Târgu Mureș și Târgu Secuiesc. Erau raportate și organizarea de depozite de muniții subterane. Legația Maghiară a instruit liderii religioși reformați și catolici, punându-le în vedere să facă din biserici școli de patriotism, luptă națională și autoapărare maghiară¹⁰⁵. Din aceeași lună datau și declarațiile premierului ungar, Teleky, care, în ciuda evidențelor declara: “Asigurarea egalității culturale a tuturor minorităților etnice este o tradiție maghiară, bazată pe înțelegerea și conducerea potrivită a naționalităților din Ungaria. În spiritul acestei tradiții, orice persoană dispune de dreptul indiscutabil de a-și cultiva limba maternă, obiceiurile străvechi și tradițiile etnice, iar statul maghiar este obligat să ajute pe cetățenii de altă limbă, dându-le posibilitatea să-și însușească cunoștințele în limba lor. Trebuie să asigurăm naționalităților libera lor dezvoltare, pentru a-și menține caracterul lor național și cultura lor specifică. Nu vrem și nici nu este posibil să facem pe cineva ungar, împotriva sentimentelor și voinței sale”. De fapt, în Transilvania ocupată existau foarte puțini învățători și profesori români¹⁰⁶. În același timp, materialele informative remarcau fenomenul pierderii majorității române din zona Transilvaniei, cauzată de colonizarea intensivă și de faptul că, noii veniți, prin spiritul întreprinzător de care dădeau dovadă, deveneau liderii comunității. Fenomenul era depistat în zone cu specific istoric românesc: Făgăraș, Caraș-Severin, Timișoara. Nou veniții formau pătura mijlocie a populației, fiind negustori, proprietari de ateliere și reprezentanți ai caselor de comerț din străinătate, deținători de terenuri, instalații și ferme agricole¹⁰⁷. Indiferent de confesiune, preoții maghiari din România trebuiau să mențină în rândul enoriașilor speranța că și restul Ardealului va intra în subordinea Ungariei. Directivele veneau de la Budapesta prin Legația ungară din București, care le difuza prin *Comunitatea Națională a Maghiarilor din România – CNMR* - condusă de Elemer Gyárfás. O notă informativă a S.S.I., din 12 martie 1941, semnala că cele trei culte maghiare din România s-au întrunit la sediul Episcopiei Romano-Catolice din Alba Iulia. Cu acest prilej s-a hotărât a se acționa intens pentru a împiedica emigrarea ungarilor din România, depopularea fiind dăunătoare intereselor maghiare și atenta supraveghere ca numele cetățenilor ungari să nu fie denaturate. Din mai 1941, activitatea revizionistă primește un impuls nou prin trimiterea directivelor de la Budapesta. Biserica Unitariană își va organiza propaganda prin *Cercul Unitarian Religios*, catolicii acționând prin *Asociația Populară Catholică*. Se conturau două linii de acțiune: “durii”, adepții agresivismului, erau în cea mai mare parte preoți maghiari, partizanii lichidării problemei româno-maghiare pe calea armelor și “moderații”, adepții acțiunilor eficiente dar fără să se apeleze la violențe. Cele mai multe note informative ale S.S.I., în perioada ianuarie-decembrie 1941, au furnizat date despre activitatea catolicilor, activi în aproape toate orașele: Rădăuți, Arad, Timișoara, Beiuș, Sibiu, Mediaș, Gherla, Cluj. Scopurile propagandei catolice erau: menținerea credinței în timpuri mai bune pentru cauza maghiară; ideea oricărui sacrificiu pentru Ungaria Mare; refacerea Imperiului Sfântului Ștefan; misionarismul catolic pe care îl avea pe viitor catolicismul ungar în bazinul Dunărean. Din materialele

¹⁰⁰ Arh. S.R.I., fond D, dosar nr. 5879, f. 338.

¹⁰¹ *Ibidem*, f. 340.

¹⁰² *Ibidem*, dosar nr. 8105, f. 67-68.

¹⁰³ *Ibidem*, f. 4.

¹⁰⁴ Arh. M.A.E., fond 71, România 1920-1944, vol. 66, f. 296.

¹⁰⁵ *Ibidem*, vol. 65, f. 243.

¹⁰⁶ *Ibidem*, f. 203-105.

¹⁰⁷ *Ibidem*, vol. 68, f. 515-518.

publicate până în prezent¹⁰⁸, se dovedeste că implicarea preoților maghiari, mai ales a celor romano-catolici a fost deosebit de importantă, fiind unul dintre pilonii propagandei revizioniste în România¹⁰⁹.

¹⁰⁸ *Teroarea hortysto-fascistă în Nord-Vestul Transilvaniei*, coord. M. Fătu, M. Mușat, Editura. Politică, București, 1985; Mihai Stratulat, *Revizionismul și neorevizionismul ungar*, Editura Globus, București, 1995; Ion CALAFETEANU, *Revizionismul ungar și România*, Editura Enciclopedică, București, 1995 ; Serviciul Special de Informații, *Frontul de Vest - Ungaria, organizații iredentiste și formațiuni para-militare (februarie 1943)*, ediție, postfață și note de Mihai Stratulat, Editura Publirom, București, 2000.

¹⁰⁹ Arh. N.I.C., fond PCM, dosar nr. 9802, f. 435.